

ФУНКЦІЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЗАСІБ ЇХ ВИВЧЕННЯ

Джаббарова Л.В.

здобувач кафедри прикладної психології

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
викладач психології КЗ «Харківської гуманітарно-педагогічної академії».

м. Харків, Україна

Поняття ідентичності вперше детально було описано в роботах Е. Еріксона. Всі наступні дослідники даної проблематики так чи інакше співвідносились з його концепцією.

Вчений розглядав ідентичність як процес, що знаходиться в центрі самого індивідуума, так і в центрі його суспільної культури [1, с. 10-11].

На думку Е. Еріксона почуття ідентичності може усвідомлюватися лише в ситуації кризи, коли виникають різноманітні труднощі у самовизначенні, коли ідентичність має протиріччя в результаті зіткнення позитивної та негативної ідентичності, а також у ситуації позитивного переживання власної ідентичності. В інших випадках, автор наголошує на неусвідомленості ідентичності [1, с. 20].

На думку Е. Еріксона в оптимальному стані почуття ідентичності переживається як почуття психологічного благополуччя [1, с. 25-26].

Еріксон розрізняв три рівні ідентичності: індивідний, особистісний і соціальний. На індивідному рівні ідентичність трактувалася ним як результат усвідомлення людиною власної часовою протяжності, тобто уявлення про себе як про деяку відносно незмінну даність, певного фізичного обліку, темпераменту, задатків, яка має певне минуле і спрямована у майбутнє [1, с. 35-42].

Особистісна ідентичність, на думку дослідника, є певним відчуттям власної неповторності, унікальності свого життєвого досвіду, те, що формує певну тотожність собі. Це свідомий особистісний досвід власної здібності

інтегрувати всі ідентифікації з розумовими здібностями, зі сприятливими можливостями, з соціальними ролями[1, с. 68].

Описані два рівні Е.Еріксон називав персональною ідентичністю.

Соціальний рівень – це той конструкт особистості, що відображає внутрішню солідарність людини з соціальними, груповими ідеалами і стандартами. Дану структуру Еріксон називав соціальною ідентичністю.

Ідентичність в цілому, розумілася Еріксоном як процес «організації життєвого досвіду в індивідуальне Я», що абсолютно природньо передбачає його динаміку впродовж усього життя людини.

Основною функцією ідентичності як особистісної структури, є адаптація в самому широкому розумінні цього слова. Еріксон підкреслював, що становлення і розвиток ідентичності зберігає індивідуальність певного досвіду людини та її цілісність. Це в свою чергу, сприяє передбаченню внутрішніх та зовнішніх небезпек та співвідношенню власних здібностей з соціальними можливостями. Окрім того, ідентичність має певну організуючу функцію в розвитку особистості[1, с. 115-128].

Adams and Marshall, в свою чергу, припускали, що ідентичність як соціально-психологічна структура має певні властивості. Це «саморегулююча система», яка функціонує як така, що спрямовує увагу, як певний фільтр обробки інформації. Система, що керує враженнями і обирає стратегію поведінки. Крім того, в якості соціально-психологічної конструкції, ідентичність має своє власне "функціональне призначення. Adams and Marshall запропонували п'ять функцій ідентичності [3, с.1-14].

Структурна функція ідентичності. Вона забезпечує визначеність, упорядкованість власного «Я», усвідомлення себе в якості незалежної та унікальної особистості. Дана функція відповідає за зниження тривожності та переживань щодо себе. Розвиток даної функції сприяє підвищенню почуття власної гідності та самоприйнятті особистості.

Гармонійна функція ідентичності забезпечує послідовність, узгодженість та гармонію між цінностями, переконаннями та обов'язками особистості. Дана

функція відповідає за використання особистістю більш здорових та адаптивних механізмів захисту для забезпечення узгодженості між цінностями, переконаннями та обов'язками особистості. Розвиток даної функції сприяє вирішенню внутрішніх конфліктів, гармонійності та удосконаленню особистості.

Цільова функція ідентичності. Забезпечує цілепокладання та побудову певної моделі поведінки особистості. Дана функція відповідає за цілеспрямованість та самомотивованість людини Blustein & Palladino, а також за зміст та напрямок обов'язків, цінностей та цілей. Розвиток даної функції сприяє кращому усвідомленню цілей, виробленню певної стратегії поведінки, що сприятиме активному їх досягненню.

Орієнтовна функція ідентичності забезпечує надання здатності розпізнавати потенціал у вигляді майбутніх можливостей та альтернативних виборів особистості. Дана функція відповідає за майбутню орієнтацію де мета зумовлюється контекстом досягнення усвідомлення себе можливого. Розвиток даної функції сприяє вихованню конгруентності між усвідомленням себе теперішнього і майбутнього.

Самоконтролююча функція ідентичності забезпечує зміст самоконтролю та вольової регуляції особистості. Дана функція відповідає за певний локус контролю людини та її сумлінність. Розвиток даної функції сприяє зменшенню зовнішнього локусу контролю, що сприяє збільшенню впевненості у самоконтролі власного життя. А також підвищенню сумлінності, що сприяє організованому і планомірному вирішенні задач [4, с. 361-389].

По своїй суті, самі функції можуть розглядатися як частина того, що Еріксон називав "оптимальним почуттям ідентичності" [2, с. 83].

Оптимальне почуття ідентичності переживається як приємне і легке відчуття психосоціального благополуччя. Його найбільш очевидним виразом є відчуття себе «у своїй тарілці» і внутрішня впевненість у визнанні з боку авторитетів.

Serafini, Maitland & Adams у 2006 році удосконалили The Functions of Identity Scale, яка вивчає сформоване і синтезоване відчуття власної особистості. Основна увага приділяється внутрішній роботі ідентичності – які функції ідентичності працюють, а не як вона сформована. Теоретично функції структури ідентичності намагаються описати як саме ідентичність забезпечує індивідів почуттям структури, з яким вони розумітимуть саморелевантну інформацію, відчуття гармонії між обраними якостями, віруваннями та обов'язками, майбутню орієнтацію, де мета зумовлюється контекстом досягнення усвідомлення себе можливого та виховання себе теперішнього і майбутнього, орієнтування на активне досягнення цілей, які співвідносяться зі встановленим почуттям власного самоконтролю, вольової регуляції в процесі встановлення та досягнення цілей, рухаючись до майбутніх планів та аналізуючи, здобутий досвід у самоактуальний спосіб [4, с. 378].

Остання версія The Functions of Identity Scale розроблена Serafini, Maitland, & Adams, складається з п'яти субшкал, кожна вимірює одну з п'яти запропонованих функцій ідентичності. Респонденти відмічають, який пункт відповіді найкраще їх характеризує: 1- ніколи; 2 – рідко; 3 – тіноді; 4 – часто; 5 – завжди. Відповіді підсумовуються для кожної субшкали функції, формуючи 5 сум функцій для кожного індивіда. Дана шкала складається з п'яти факторів - Структура, Гармонія, Цілі, Майбутнє та Самоконтроль. Кожна вимірюється тричі. 5-тифакторна модель порівнюється з моделлю, що складається з одного фактора функції загальної ідентичності і включає в себе 15 кінцевих пунктів. Результати показали, що 5-тифакторна модель статистично сильніше підтримує теоретичне поняття 5 функцій ідентичності [4, с. 382].

Звертаючи увагу на результати дослідження, Adams & Marshall, необхідно зазначити, що додатково було визначено відносне значення кожної функції ідентичності для індивідів. Відповідно, перша функція - структура, проявляється більш високою самооцінкою, самоприйняттям, позитивним самосприйняттям власного тіла. Друга функція – гармонія, проявляється в соціальній та академічній успішності. Третя функція – цілі, проявляється в самостійності та

цілепокладанні. Четверта функція – самоконтроль, проявляється вільною волею та протистоянням зовнішнім впливам. І п'ята функція – майбутнє, проявляється більшою успішністю, більш чіткими та усвідомленими кар'єрними цілями, прагненнями та майбутнім визначенням[3, с. 14].

Література:

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. / Э. Эриксон. – Москва: Флинта, 2006. – 342 с.
2. Adams, G.R. Psychosocial Resources in First-Year University Students: The Role of Identity Processes and Social Relationships / G.R. Adams, M.D. Berzonsky, L. Keating // Journal of Youth and Adolescence. - February 2006.-Vol. 35.-No. 1.-P. 81-91.
3. Adams G.R., Marshall S. Developmental social psychology of identity: understanding the person in context. / G.R. Adams, Marshall S. // Journal of adolescence, 1996, No. 19, 1–14.
4. Serafini T.E., Adams G.R. Functions of identity: scale construction and validation. / Serafini T.E., Adams G.R. // Identity: an international journal of theory and research, 2(4), 2006, 361–389.
5. Cote, J.E. Age-Related Differences in Identity Style: A Cross-Sectional Analysis / J.E. Cote, C. Levine, T.M. Phillips // Current Psychology. -2008.-No. 27.-P. 205-215.